

JACOB AHRENBURG

KANSALAISEMME

Jacob Ahrenberg
Kansalaisemme

«Public Domain»

Ahrenberg J.

Kansalaisemme / J. Ahrenberg — «Public Domain»,

Содержание

I	5
II	10
III	13
IV	18
V	22
Конец ознакомительного фрагмента.	25

Jacob Ahrenberg

Kansalaisemme

I

Talvi oli ollut paljoluminen, ja sitä seurasi lämmin kevät, joka sai lumen nopeasti sulamaan ja kevätpureet tanssien kiittämään alas laaksojen pohjia kohti. Alhaalla laaksoissa paisuivat kaikki joet ja visvat reunojensa yli ja kiiruhtivat purkamaan yltäkylläisyytensä kaikki nielevään mereen. Merijoki, joka tavallisesti juoksi niin hiljaisena ja tyynenä matalan pohjoisen ja jyrkän eteläisen rantansa välissä, virtasi nyt kohisten ja voimakkaita pyörteitä muodostaen uomaansa eteenpäin.

Kuovit, jotka ikivanhoista ajoista saakka olivat pesineet ja asustaneet rämeillä, jonka läpi joki osittain virtasi, kasvavien leppäpensaiden välissä olevassa sarakossa, kahilikossa ja ruovostossa, olivat suurimmassa levottomuudessa. Niiden pajujen ja leppien väliin piiloitetut, tavallisesti hyvin suojatut pesät olivat nyt alttiina jokaiselle, joka veneellä tuli alas Merijokea. Myös käyttivät ne vanhaa sotajuontaan, äänekkäästi valittamista, matalalla lentämistä ja pienien, varmojen ja sirojen käänteiden tekemistä kaukana todellisista pesimäpaikoistaan, ainoastaan eksyttääkseen metsästäjää harhaan.

Mutta se joka ei antanut kuovien pettää itseään, oli nuori Karl Aleksander, hän oli jo vuosikausia tuntenut niiden pesimäpaikat ja tahtoi nyt käyttää virran tulvimista hyödykseen – Karl Aleksander tunsikin tämän virran paremmin kuin tuskin kukaan muu. – Täällä sen partaalla oli hän syntynyt, sen aalloissa uinut, pitkin sen rantoja metsästellyt, pyydystellyt rapuja ja kaloja. Täällä souteli hän pienellä veneellään tai ajelehti siinä alas virtaa ja katseli haaveillen taivaan sineä ja pilvien vaihtelevia valovivahduksia, katseli leppien tummaa vehreyttä, katseli rämeen haihtuvien usvien liidantaa silmiensä ohi. Hän oppi virran pyörteistä ja kirkaspintaisesta juoksusta huomaamaan hietamatalikot ja karit, hän oppi ruovoston jäykän vihreästä vehreydestä, lumpeen lehdistä, raateen valkeasta kukasta päättämään, oliko siinä kohden sora-, savi- tai liejupohja. Syksyisin vaaniskeli hän sinisorsan poikuuksia kahilikossa, otti selvän saukon kulkupaikoista jokirannalla ja viritti pyydyksiä sen pienille leikkisille pojille.

Mutta etupäässä oli Karl Aleksanderin huvina, mielihaluna ja ainoana työnä lohikalastus, jota harjoitettiin tuolla ylempänä koskella vanhan hovin luona, jossa hän oli äitineen asunut, niin kauan kuin muisti. Siellä kosken partaalla, sen sulkujen, lohikuoppien ja tokeitten ääressä vietti hän suurimman osan päiväänsä. Siellä oppi hän käytännölliseksi, oppi pienillä halvoilla, saatavissa olevilla ja helposti hankittavilla apuneuvoilla tulemaan toimeen ikuisessa taistelussa virtaa ja kevättulvaa vastaan, oppi korjaamaan patoja ja tokeita, pyytämään lohia ja siikoja, oppi, niin lapsi kuin olikin – hän oli ainoastaan kaksitoistavuotias – antamaan tehokasta apua talouden hoidossa äidilleen, joka oli niin kehnosti varattu elämän ankaraa taistelua vastaan, ja mahtavan arvostelevalle ja tyytymättömälle tädilleen.

Nyt oli Karl Aleksander lähtenyt kuovin pyyntiin. Se oli pyyntiä, joka menestyi vaan harvoin, ainoastaan silloin, kun virta kevätkesällä oli vielä äyräittänsä yli paisuneena. Veneen pohjalla oli hänellä pieni kori täynnä harvinaisia munia. Hän oli ampunut pari noista viekkaista linnuista ja keinuili nyt alas virtaa Haksalan lauttaustuvalle päin, hän tahtoi nähdä kuinka lautta ja myllypadot olivat kestäneet virran voiman.

Alhaalla Haksalassa oli suuri hälinä: lautta oli poissa, myllypato samoin. Virta oli vienyt muassaan kaikki veneet, ja mikä oli pahinta, seisoi tuolla lauttamiehen asunnon luona maaherran vaunut lukuisan joutilaan ihmisjoukon ympäröimänä, joka oli syventynyt hiljaiseen ja pitkäveteiseen tuumailuun siitä, miten korkea herra sellaisissa olosuhteissa pääsisi Merijoen yli.

Karl Aleksander, joka jo kaukaa voi nähdä että jotain tavatontako oli tekeillä, ohjasi veneensä muutamien leppien väliin, jotka olivat aivan vedessä, kiinnitti sen hyvin, kätki saaliinsa veneen perään ja lähti sitten matalaa, liejuista rantaäyrästä ylös.

Lauttamiehen majan rappusilla seisoj pitkä, komea siviilipukuinen mies sotilastakki päässä. Hän näytti sillä hetkellä neuvottomalta ja alakuloiselta. Hän keskusteli lauttamiehen kanssa, mitä olisi tehtävä. Keskustelusta, jonka Karl Aleksander hyvin voi kuulla, kävi selville, ettei raskasta lauttaa voitu soutaa paikoilleen ennenkuin seuraavana päivänä. Ja kun laiturit olivat veden alla, ei asia olisi tullut korjatuksi, vaikka lautta olisikin ollut saatavissa; ja koska sillä hetkellä ei ollut yhtään venettä, niin tekisi armollinen herra maaherra paraiten, jos odottaisi. Ja ikäänkuin tämän johtopäätöksensä vahvistukseksi sylkäsi lauttamies maahan hyvin kerkeästi ja suurella painolla. Kaikki hänen puheensa tavallisesti loppuivat tällaisella toimituksella, jokainen tiesi, että se oli sama kuin allekirjoitus, sinetti tuomioistuimen päätöksissä.

Karl Aleksanderin olivat maalaiselämän yksinäisyydessä kasvattaneet hemmoitteleva täti ja vielä hemmoittelevampi äitinsä; hän oli tuskin nähnyt muita ihmisiä kuin papin ja henkikirjurin, hän oli sentähden ujo. Ujous pakoitti hänet pysymään syrjässä, liiatenkin kun hän vaistomaisesti tuns, ettei hänen pukunsa ollut oikein sopiva esiintyessä korkean maaherran edessä. Toiselta puolen hän kyllä huomasi, minkälaisen suuren palveluksen hän voisi tehdä maaherralle, jos hän nyt astuisi esiin ja sanoisi: "Herra maaherra, minä vien teidät yli toiselle rannalle." Kuitenkin tuntui hänestä noiden muutamien, yksinkertaisten sanojen lausuminen mahdottomalta. Kun hän vihdoinkin oli rohkaissut itsensä ja päättänyt astua maaherran eteen, kääntyi tämä pahatuulisena ympäri ja meni majaan, ja tuossa seisoj nuori miehemme epätietoisena ja epävarmana siitä, mitä tekisi. Vasta kun Karl Aleksander näki, että hevosia valjastettiin jälleen vaunujen eteen, ja kuuli että maaherra palaisi takaisin samaa tietä, jota oli tullut, rohkaisi hän itsensä, astui ylös mataloita rappusia, ja meni lauttamiehen tupaan ja sanoi tapaillen:

"Minä vien herra maaherran virran yli. Minulla on oma vene tässä läheisyydessä."

Maaherran kasvot kirkastuivat. – "Onko sinulla vene, tunnetko sinä

Merijoen, onko sinussa miestä soutamaan virran yli?"

"Minä tunnen Merijoen. Monet kesät olen minä soutanut sen yli kaikista mahdollisista paikoista."

Ja nyt, kun hän kerran oli päässyt alkuun, hävisi hänen ujoutensa maaherran ystävällisien silmäyksien tähden ja hän lisäsi rohkeasti: "Jos herra maaherra nyt menee yli ja odottaa vastaisella rannalla olevassa kievarissa, saavat lauttamiehet kyllä aamuksi lautan paikoilleen, ja silloin voidaan herra maaherran vaunutkin..."

"Sinä olet viisas ja käytännöllinen poika. Minä teen niinkuin sinä sanot, nouda vene tänne!"

Maaherra kutsui Nyströmiään, joka lauttamiehen kanssa sai kantaa tavarat veneeseen. Lyhyemmän ajan kuin neljännestantunin kuluttua istui maaherra Karl Aleksanderin veneen peräsimestä, palvelija sai hoitaa airoja, ja yleisen tyytyväisyyden vallitessa kuljettiin virran yli.

Oli ihana, auringon valoinen, lämmin toukokuun päivä. Koivut olivat mitä tuoreimmassa, hienoimmassa kevätvihreydessä. Alava, valoisa niitty toisella ja jyrkänne tummine leppineen toisella rannalla olivat kauniin virtamaiseman kehyksinä. Virta itse loisti ja säteili toukokuu-auringon valossa ja kiiruhti pienine, nopeine, kohisevine aaltoineen ja pyörteineen merta kohden. Valkoisia vaahtopalloja ui virran väreilevällä pinnalla, sattui ruokoihin ja ajopuihin, kiviin ja leppiin, meni rikki, pääsi niistä irti ja yhtyi taas yhteen matkallaan mereen. Virran yli lenti pääskysinä milloin korkealla taivaan alla, milloin pitkin veden pintaa niin alhaalla, että siivet viistivät vettä, pyörähtivät äkkiä ympäri, niin että valkoiset vatsahöyhenet näkyivät, ja katosivat riemusta viserrellen sinne ylhäällä päin, jossa kosket kohisivat kevätlaulujaan syvimmillä bassoäänellä. Se oli päivä, muisto, kuva, joka täydellisesti painui Karl Aleksanderin mieleen, kun hän ylpeänä ja arvonsa tunnossa seisoj keulassa ja komensi eteenpäin, oikealle, vasemmalle.

"Mutta missä tahdot sinä meitä laskemaan maalle," kysyi maaherra.

"Missä ranta on jyrkin, sillä siellä on virta syvin," vastasi poika.

"Sinä tunnut todellakin tuntevan nämät rannat, poikani." Ja nyt vasta tarkastellen nuorta venemiestään, kysyi hän:

"Mikä sinun nimesi on, poikani?"

"Karl Aleksander Segerberg."

"Onko sinun nimesi Segerberg," sanoi maaherra kummastuneena, "ei kai isäsi kumminkaan ollut majuri Karl Segerberg?"

"Kyllä, isä oli majuri."

"Sitten on sinun äitisi nimi Adelaide?"

"On, se myös, mutta tavallisesti kutsutaan häntä Mariaksi. Isä ei kärsinyt sitä toista nimeä."

Maaherra katseli suurimmalla tarkkuudella poikaa. "Niin, minä muistan sen, isäsi ei kärsinyt koskaan sitä nimeä." Ja itsekseen lisäsi: "Niin sitä Adelaide Olbersin, rikkaan Olbersin ainoan tyttären nimeä oli lausunut lukematon joukko kaartin upseereja ja neljä ylioppilaspolvea, se oli jo monia vuosia sitten kulunut ja haihtunut koko nykyiseltä Helsingiltä. Sen ajan runosepät olivat sepittäneet lauluja, joita sen ajan laulajat lauloivat Adelaiden kunniaksi. Ja laulu ja puheet, runot ja soitto, juorut, jutut, panettelu ja halpa pienikaupunkimainen kateus olivat liittyneet siihen nimeen ja loanneet sen; voi hyvin ymmärtää, että hurja majuri, kuten Karl Segerbergiä kutsuttiin, piti Adelaide nimeä häväistynä ja risti vaimonsa Mariaksi. Niin, niin, se nainen on onnellisin, jolla ei ole minkäänlaista historiaa, se on kyllä varma ja..." mutta tässä keskeytyi hänen muistonsa ja asettui ajatukset, sillä vene jysähti rantaan ja nyt oli kysymyksessä maalle nousu ja sitten jyrkkää rantaa kievariin meno. Maaherralla oli siitä enempi vaivaa kuin mihin hän pitkään aikaan oli tottunut. Karl Aleksander kantoi maaherran matkalaukkua ja kulki taakkansa alla käyränä kuin luokka ylös rantaäyrystä. Kun maaherra oli ehtinyt sisälle kievariin, käski hän Karl Aleksanderin luoksensa, sulki oven ja nyt alkoi hän hyvántahtoisella; ystävällisellä tavallaan pojan kanssa pääkuulustelun.

"Äitisi elää ja on kivuloinen, eikö totta? Missä te asutte? Tiedätkö poikani," lisäsi hän nähdessään, kuinka Karl Aleksander punastui, "minä voin tehdä nämä kysymykset, sillä minä olin kadettitoveri isäsi kanssa; minä tunsin äitisi jo silloin kun hän oli pieni, yhtä pieni kuin sinä nyt, me olimme siihen aikaan hyviä ystäviä, hän ei ole kyllä unohtanut minua. Nimeni on Jakob Kruse, parooni Kruse, maaherra tässä läänissä."

"Me asumme tässä lähistössä Karttulan hovissa," vastasi poika. "Äiti on enimmäkseen sairaana, tati hoitaa taloutta, ja ... ja..." herkkätuntoisen pojan silmät täytyivät kyynelillä.

"Karttula, sinnehän minäkin olen matkalla tuon ijankaikkisen riita-asian tähden uittoväylästä ja lohikalastuksesta. Mene, poikani, ja käske kievarin laittamaan hevoset ja kärryt valmiiksi Karttulan hoviin lähtemään. Kuuleppas Karl Aleksander, voinko minä olla Karttulassa yötä?"

Poika epäili muutamia silmänräpäyksiä ja kielsi sitten päättävästi.

"Onko asiat niin kehnosti, Adèle Olbers parka," ja parooni Kruse vaipui syviin ajatuksiin. Niin, ne Olbersit, ne olivat ihmeellisiä ihmisiä. Arveltiin, että heidän suonissaan juoksi mustalaisverta.

Kauniita, lahjakkaita, lämminverisiä, kunnianhimoisia ja, kun oli kysymys niin kutsutusta kunniasta, vähemmän tarkkoja välikappaleiden valinnassa, mutta kauniita, niin, kauniita. Ja parooni Kruse, kohta kuusikymmenvuotias, muisti vielä liikutuksella ja lämmöllä erästä maaliskuun päivää hangella Helsingin ympärillä olevilla mäillä. Mikä suloinen päivä loistavine aurinkoineen, maidonvaaleine pilvineen sinisellä taivaalla, väräjävine, vilpoisine, sinineen ja sinipunervaan vivahtavine varjoineen haapain ja koivujen huurteisten oksien alla. Aavistus lähestyvistä keväästä humisi aamutuulella honkien latvoissa pudisti miljoonittain hienoja lumisileitä alas pajujen norkoista. Tämän neitseellisen kevään helmassa näki hän hänet, Adèle Olbersin ensi kerran, nuorena kuin kevät ja yhtä loistavana.

Ja sitten tuo kesäkuun päivä, kukkivien omenapuiden alla. – Niin, jos hän vaan olisi pitänyt kaikki, mitä lupasi, silloin olisi elämä kyllä ollut toisellaista heille molemmille. Mutta hän oli häälyvä kuin tuuli, hänen lupauksensa heikkoja kuin omenapuun kukat. Ja niin oli se alkanut, elämä huveissa,

joka oli turmellut hänen sydämensä ja luonteensa, musertanut senkin vähän eheyden, jota hänessä oli. Sitten oli Segerberg, hulluttelija, tullut, ja hän, hurja majuri, niin, hän oli kyllä kostanut kaiken sen, mitä hän vuosien kuluessa oli leikkinyt muiden kanssa.

Parooni Krusen muistot keskeytti Karl Aleksander, joka ilmoitti, että hevoset olivat valjastetut. Tuntia myöhemmin ajoi parooni Kruse Karttulan vanhan hovin rappeutuneesta portista sisään.

Aina siitä asti kuin vanha vapaaherratar Marie Louise Stjernstedt neljäkymmenluvulla kuoli, oli historiallinen hovi ollut rappiolla. Kymmenvuotisten riitain jälkeen perillisten kesken, joilla oli toiset nimet ja toisia harrastuksia kuin vanhalla kustavilaisella rouvalla, oli se kulkenut kädestä käteen. Sitä oli paloiteltu ja jälleen yhdistetty, sen metsät olivat hävitetyt, sen pellot kedossa, sen kauniit puutarhat ja puistot muinoin ihanine lehmuksineen olivat metsittyneet. Päärakennus oli vuosikausia ollut asumatonna, kosteus ja koit hallitsivat sen sisässä. Vielä kahdenkymmenen vuoden perästä olivat laatikot, vanhoine perhekuvineen, jotka kreivinna Lindencrona muinoin oli Karttulan hoviin lähettänyt, avaamatta. Jollei Karttulan hovin kantatilaan olisi kuulunut kruunun lohikalastus, olisi kyllä sen viimeinen omistaja, eräs kenraalimajuri Olbers, jota kukaan ei tällä seudulla ollut koskaan nähnyt, kyllä aikaa sitten menettänyt tilan. Paitsi lohikalastusta, oli hänellä vielä toinenkin syy pitää tilaa hallussaan. Majurin rouva Segerberg, hänen serkkunsa, oli natonsa kanssa asunut siinä aina naimisestaan saakka hänen muinaisen toverinsa, hurjan majurin kanssa. Hän ei voinut säädylisesti ajaa noita nyt jo vanhoja ihmisiä maantielle, sillä mitään muuta kotia, paitsi tuota rapistunutta puutarharakennusta Karttulan hovissa, ei kummallakaan naisella ollut. Täällä elivät he vapaasti vuoden toisensa perään, käyttivät hyväkseen, mitä saivat metsästä ja maasta jättivät lohivuokran koskematta kenraalimajurille.

Parooni Kruse ajoi ruohoa kasvavaan pihaan, pysähtyi rapistuneen, narisevalattiaisen verannan eteen, astui sisälle pieneen eteiseen, joka sai kaiken valonsa kirjavalaisista ovista. Karl Aleksander riensi sisälle, ja siitä kiireisestä siivoamisesta, joka kuului huoneista, ymmärsi parooni Kruse, minkälaista levottomuutta hänen käyntinsä sai aikaan talossa. Parooni astui vierashuoneeseen, joka oli tyhjä, ja istui vanhanaikuiseen nojatuoliin. Hän odotti kärsivällisesti tässä hiljaisessa huoneessa, jossa nytkin, jolloin luonnon kevät tuolla ulkona kuohui, oli niin hiljaista, että tuntui, jottei yksikään ajatus kapinoinut eikä väsyttänyt itseään väkivaltaisissa ponnistuksissa näiden valkoisten seinien, tuon valkoisen katon ja lattian sisäpuolella; tänne olivat rauha ja uni suljetut.

Kaikella huoneessa oli köyhän, halvan nykyisyyden leima loistavan menneisyyden pohjalla. Huone oli matalakattoinen, vaillinaisesti kalustettu yksinkertaisen Louis XVI: sta tyyliin sinisen harmajaan. Eräs otsikko keltaisine kentaurineen valkoisella pohjalla ja erään vanhojen parooni Stjernstedtien kuva, joka synkeästi katseli alas nykyisiin asukkaisiin, ikäänkuin he olisivat olleet kuokkavieraita hänen talossaan, muistuttivat, että paikka oli nähnyt parempiakin päiviä. Kevätaurinko muodosti lattialle irtokuvan akkunasta. Eräs ruusu levitti hienoa tuoksuaan. Kaikki oli äänetöntä ja hiljaista, niin hiljaista, että kuului karpästen surina, kun ne tanssivat katrilliaan kynttiläkruunun ympärillä.

Vihdoin aukeni ovi ja sisään astui majurin rouva Segerberg, välinpitämättömänä, ei iloisena eikä pahatuulisenakaan meni hän tervehtien parooni Krusea vastaan.

Tuosta muinoin kauniista Adèle Olbersista ei ollut mitään jäljellä, ei edes nimeäkään: hänen nimensä oli nyt, kuten mainittiin, Maria. Krusen edessä seisoj lihana, turpea, ennen aikaansa vanhentunut nainen. Kun tuo nainen nuoruutensa päivinä oli etupäässä ja yksinomaan kiintynyt kieltämättömän moniin suloihinsa, joita hänen omassa vienossa olennossaan silloin oli, huomasi hän vanhuutensa päivinä, jolloin nuo sulot olivat häipyneet pois, itsensä täydellisen välinpitämättömäksi elämässä ja elämään. Kun hurja majuri sai hänen myönnytyksensä, ymmärsi hän kyllä, että hän sai sen viimeisenä apukeinona. Tieto siitä teki hänet vielä raaemmaksi ja välinpitämättömämmäksi, kuin hän luonnostaan oli, ja hänen kovassa koulussaan laskeusivat Mariassa viimeisetkin sirut hänen vähän kehittyneestä henkisestä elämästään pohjalle. Se tapahtui samaan aikaan kuin majuri Segerberg hävitti viimeisenkin, mitä hänellä vielä oli jäljellä vanhan Olbersin rikkauksista. Maria Segerbergistä

oli tullut tylsä, välinpitämätön ihminen, joka ei enään kärsinyt köyhyydestään, nurjasta asemastaan elämässä; hän oli tyhjä kuin puhallettu muna, hänen puheensa oli vanhojen opittujen lausetapojen koneellista toistamista.

Parooni Krusea vaivasi tämä kohtaaminen enempi kuin hän oli kuvitellutkaan. Tuo oli siis Adèle, se kaunis Adèle, joka kerran oli herättänyt eloon hänessä hienoimmat tunteet, rakkaimmat ja vienoimmat unelmat, saattanut hänet säädöttömän pojan itsekkäistä harrastuksista jalompaan, hienotunteisempaan ja rikkaampaan henkiseen piiriin. Tuolla istui hän nyt, panematta vähintäkään arvoa menneisyydelle, ja valitteli elämän suuria ja pieniä kurjuuksia. Poroporvarillisesti häpeemättä esitti hän köyhyytensä, osoitti riippuvan asemansa, aavistamatta, että etupäässä hän itse oli syynä suurimpaan osaan kaikesta tuosta.

Paroonista tuntui sentähden todelliselta helpotukselta, kun vihdoinkin vanha neiti Sandra Segerberg tuli sisään ja alkoi suurella taitavuudella esittää riitakysymystä uittoväylästä virrassa. Hänellä oli kuten kaikilla Segerbergeillä hyvä pää ja paljon toimintahalua. Jos hän Karttulassa olisi ollut omalla pohjallaan, jos hänellä olisi ollut omat harrastukset valvottavina, niin olisi hän epäilemättä kohentanut tilan jälleen kuntoon; mutta paitsi sitä että hän tunsikin halveksimisen sekaista sääliä kälynsä kohtaan ja inhosi koko hänen sukuansa, oli hänessä suuressa määrässä tuota luukovaa vanhan neidin itsekkäisyyttä, jota niin usein tapaa vanhemmissa naimattomissa naisissa, ja se sai hänet, huolimatta kurjuudesta, niin, itsekohtaisista eduista, antamaan kaiken mennä menoaan – se ei koskenut häneen, Karttula ei ollut hänen. Ainoastaan yhdessä suhteessa olivat he yksimielisiä kälynsä kanssa, hän rakasti Karl Aleksanderia, niin, joskus tuntui, enempi kuin hänen äitinsä. Tuskin oli hän aavistanut parooni Krusen myötätuntoisuuden poikaa kohtaan, ennenkuin hän koko pontevuudellaan ryhtyi Karl Aleksanderin etua ajamaan, ja matkalla koskelle ja uittoväylälle pakoitti hän maaherran "tekemään," kuten hänen sanansa kuuluivat, "enemmän kuin herra parooni voi pojan hyväksi."

Kun toimitus Karttulan hovissa oli lopetettu, matkusti parooni Kruse helpotuksen tunnolla pois vanhasta aatelishovista. Tuo köyhyys ilman arvokkaisuutta oli hänestä tuskallista, ja hän ajatteli itseksensä, eikä ilman ahdistusta, millaiseksi hänen elämänsä olisi muodostunut, jos Adèle Olbers olisi tullut hänen osalleen. Nyt matkusti parooni Karl Aleksanderin seuraamana Haksalan kievariin, ja kun hänen joka tapauksessa tulisi viipyä koko ilta siellä päätti hän heti ryhtyä kysymykseen Aleksanderin tulevaisuudesta.

Jälleen kuulusteli hän poikaa, sai tietää, että hän oli käynyt koulua Porissa, että, kun tarkoitus aina oli ollut että hänestä tulisi kadetti, hän oli hankkinut jommoisetkin tiedot venäjän kielessä. Ottaen huomioon nämä seikat, kirjoitti hän vanhalle Andrei Ivanovitsch Olbersille Pietariin. Hänen kirjeensä ilmaisi suuttumusta ja samalla kertaa sääliä tuota naista kohtaan, joka kerran oli ollut häntä niin lähellä, hän rukoilemalla rukoili Andrei Ivanovitschia pitämään huolta nuoresta sukulaisestaan ja lupasi auttaa häntä koettaessa saada poikaa kunnollisesti kasvatetuksi.

Parooni Krusen kirje saapui Andrei Ivanovitschille, juuri kun hän hyvän päivällisen jälkeen monine viineineen ja likööreineen istui suuressa, autiossa, kehnosti lakaistussa ja tomutetussa poikamiesasunnossaan Pietarissa. Lämpö ja voima paroonin kirjeessä vaikutti vanhaan itsekkääseen niin että hän varomattomana silmänräpäyksenä, totellen ensimmäistä vaikutusta, sähköitti paroonille: "Lähetätkää poika tänne, minä teen, mitä voin hänen hyväksensä."

Siten lähetettiin Karl Aleksander raikkaasta vilkkaasta elämästä Merijoella ensin Pietariin ja sieltä erään koulunopettajan perheeseen Staraja Russassa, jotta hän kesän aikana täydentäisi tietojaan venäjän kielessä. Kun Olbers oli kenraali ja hänellä oli taistelujen jälkeen Kaukaasiassa Yrjön risti, ei hänellä ollut mitään vaikeuksia saada sukulaistaan Karl Aleksander Segerbergiä, köyhän sotilaslesken poikaa paassikouluun. Vielä vähemmän vaivaa oli hänelle saada ministerivaltiosihteerin luona aikaan, että Karl Aleksanderin kasvatuskulut suoritettiin keisarin suomalaisesta käsirahastosta.

II

Eräänä sunnuntaina iltapuolella elokuun lopussa saapui Karl Aleksander väsyneenä matkastaan pienestä venäläisestä maakaupungista kenraali Olbersin kanssa Pietariin. Kenraali Olbersille oli koko toimi Karl Aleksanderin hyväksi, johon hän niin kevytmielisesti oli ryhtynyt ruumiillisen hyvinvoinnin puuskassa, jo aikaa sitten muuttunut työlääksi. Päästäkseen jälleen vapaaksi ja niin pian kuin mahdollista saadakseen palata takaisin maalle oli hän jo edeltäpäin sopinut lääkärin, johtajan, maaherran ja vahtimestarin kanssa siinä ylhäisessä sotilaskoulussa, johon Karl Aleksander oli otettu, että poika jo vuorokautta ennemmin kuin asetukset sääsivät pääsisi laitokseen.

"Laitoksessa," niin kutsuttiin jokapäiväisessä puheessa muinaisten Maltalaisritarien palatsia, joka keisari Paavalin kuoleman jälkeen oli luovutettu paassien asunnoksi, otti Karl Aleksanderin ystävällisesti vastaan vanha, monilla rahoilla ja kunniamerkeillä koristettu sotilasvanhus. Vanha puhelijas mies kantoi Karl Aleksanderin vähät kapineet yhteen niistä suurista makuusaleista, joissa ilma kesäkorjausten jälkeen haisi kalkilta ja vernissalta. Karl Aleksander ei ymmärtänyt monta sanaa siitä, mitä vanhus puhui, mutta oli kumminkin hyvin kiitollinen ystävällisestä äänenpainosta. Pelolla ajatteli hän, että hän vanhuksen mentyä jäisi yksin, aivan yksin tähän autioon asuntoon. Ja kun sotilasvanhus oli poistunut, heittäytyi hän hillitsemättä yhdelle noista monista vuoteista ja itki niin, ettei hän moniin vuosiin ollut siten itkenyt. Hän itki ikävästä viheriöiviin metsiin, virralle loistavine heijastuksineen, mahtavine kohinoineen, joka kiihoitti päivällä ja vaivutti lepoon illalla, itki ikävästä tuohon matalaan, köyhään kotiin, jossa hän oli saanut osakseen niin paljon rakkautta ja huolenpitoa. Hän itki pelosta. Elämä kauhistutti häntä. Hän tunsu itsensä turvattomaksi tuon kammottavan jonkun edessä, tuon tulevaisuuden edessä äärettömine vaatimuksineen ja suurine edesvastuineen. Lopuksi itki hän itsensä nukuksiin.

Hän ei tietänyt kuinka kauan hän oli nukkunut, kun hän äkkiä heräsi ankarasta räjähdyksestä, joka tärisytti koko rakennusta. Unen huumauksissa nousi hän ylös vuoteellaan ja katseli suurien verhottomien akkunain läpi, voimatta ensin käsittää, missä oli. Ulkona oli pimeä, synkät pilvet kulkivat taivaalla. Jalavat palatsin puutarhassa puistivat kiukkuisesti oksiaan. Ukkosen jyrinä ja pauhina kaduilla täytti mahtavalla kohinallaan pitkät käytävät ja kaikui tyhjiä saleissa. Lasit isoissa akkunoissa rämisivät, ikäänkuin huoneen hampaat olisivat tärisseet pelosta. Yksinään, säikähtyneenä, kauhistuneena seiso i Karl Aleksander ja kuunteli, mitä hän koskaan ennen ei ollut kuullut, kuinka sade räiskyi rautalevyjä vasten, kuinka ukkonen jyrisi korkeain, kummallakin puolella maailmankaupungin katuja olevain muurien välissä, ja vavisten painoi hän kätensä silmilleen, jotta ei näkisi, ei huikaistuisi salaman valosta. Hänet, joka ukkosen ilmalla oli istunut veneessä, maannut niittyladoissa, kuljeksunut metsissä tuntematta pelkoa, hänet valtasi täällä kun hän tunsu itsensä sisään suljetuksi, sanomaton kauhu, ja kun se oli hänelle melkein uusi tunne, pelkäsi hän lopuksi itse pelkoakin. Äkkiä herätti hänen huomionsa syvä huokaus, joka keskellä luonnon raivoa kuului jostain hänen läheisyydestään. Hän katseli ympärilleen hämyisessä huoneessa, voimatta kumminkaan eroittaa mitään, ja nyt kohosi hänen pelkonsa korkeimmilleen. Hän oli juuri valmis kauhun valtaamana juoksemaan ulos huoneesta, kun hän salaman valossa näki itsensä ikäisen pojan seisovan kolmannessa ikkunassa hänestä päin. Hän hengitti helpotuksesta, hän ei ollutkaan yksin, hyljättynä tässä kirotussa huoneessa. Hänen levottomuutensa tyyntyi jonkun verran, epäillen meni hän toista vastaan, joka puolestaan tuli häntä kohden.

Vieras puhutteli häntä jollain ihmeellisellä kurkkukielellä. Kun Karl Aleksander ei vastannut mitään, sanoi hän hiljaisella äänellä: "Ja bajuss" (minä pelkään), ja nuot kaksi yksinäistä lasta istuivat liki toisiaan ja katselivat vavisten taivasta, jossa synkät pilvet ajelivat toisiaan. Ja kun joku ratiseva salama viilsi taivaan kahteen puoliskoon, painautuivat he toisiaan vastaan ja odottivat sykkivin sydämin jyrisevää räjähdystä. Hyljättyinä, unhotettuina etsivät he turvaa toisistaan ja vielä kauan sittenkin, kuin sade oli lakannut ja salamat sammuneet, istuivat he äänettöminä kylki kyljessä.

"Mikä sinun nimesi on?" kysyi toinen murteellisella venäjän kielellä.

"Karl Aleksander Segerberg! – Ja sinun?"

"Dodo Davidovitsch Sasdanadsche, Abchasian ja Psamenikin ruhtinas.

"Minä kutsun sinua Karl Aleksandrovitschiksi, se toinen nimi on niin vaikea," sanoi kaukaasialainen ja katseli tummilla elävillä silmillään toveria. Ja siitä päivästä oli Karlella lisänimi Aleksandrovitsch niin kauan kuin hän eli.

Niinä pelon ja levottomuuden hetkinä liittyivät molemmat pojat toisiinsa ja siitä ukkosenilmaillasta lukivat he ystävyytensä alun. Dodo selvitti, kuinka hänet oli lähetetty Kaukaasiasta laitokseen ja kuinka hän kaikille ja kaikkeen outona oli saanut luvan samana iltana asua makuuhuoneessa, vaikka koulu ei ollut vielä alkanut.

Ja nämät edustajat, toinen siitä kansanheimosta, jonka Venäjä ensiksi oli kukistanut, toinen Kaukaasian vasta hiljakkoin rauhoitetuista maista, nämät muodostettaisiin täällä niiksi välikappaleiksi, jotka sitkeinä vaikka nuorteina, voimakkaina vaikka taipuvina pitävät koossa tuota monien ei ainoastaan eri kansojen, vaan myös eri kansanrotujen asumaa valtakuntaa. Kaikilla, mitä keisarikunnassa on ylhäistä ja hienoa, kaikilla, mitä siinä on aatelia, rotua ja arvoa, ja niilläkin ainoastaan, jos ovat saavuttaneet korkeimpia arvoja sotajoukossa tai siviiliuralla, on oikeus koettaa saada pojilleen pääsöä tähän malliakatemiaan. Täällä sivistettäisiin ja kasvatettaisiin sinisemmän veren, le double extrait, valtaistuimen ja alttarin puollustajiksi, vapaana ajan kansanvaltaisuudesta, sosialismista ja nihilismistä. Täällä oli nuorukaisia, joilla oli Ruotsin vanhimpia aatelisnimiä, nimiä, joita ristiretkien aikoina olivat kantaneet saksalaisen ritarikunnan suurmestarit, Puolan ja Liettuan paanit, Orenburgin hallitsijakaanit ja Kaukaasian klaanipäälliköt. Ne olivat kalliin ja harvinaisen kasvin taimia, jotka olivat reväistyt kotoisesta maaperästään, viedyt pois, kauas pois vieraan maan ansariin, että he sitten, kaiken tuon yhdenmukaisen kasvatuksen, ystävyysyhteisöiden, virkapuvun loiston ja tuon yhteistunteen avulla, joka on ominaista beati possidentes'eille muodostaisivat yhdenmukaisen, täysin sopivan joukon seisomaan asemillaan milloin ja missä tarvittaisiin. Ne olivat ikäänkuin ääniä suurissa uruissa, ne antoivat sen säveleen ja soinnun, jota tuon mahtavan soittokoneen soittaja piti soinnullisimpana.

Ja ilta kului ja yö tuli. Kukaan ei näyttänyt huolehtivan molemmista pojista. Se vahtimestari, joka oli luvannut pitää huolta heistä, oli unhottanut heidät. Ja siellä saivat he istua yksinäisinä ja nälkäisinä. Puutteellisella kielellään puhelivat he toisensa kanssa rakkaimmista muistoistaan, ja kun he nyt olivat pakotetut mitä tarkimmin muistelemaan noita vieraskielisiä sanoja, joita he vasta hiljakkoin olivat oppineet, ihmettelivät he kumpikin, kuinka paljon tuosta vieraasta kielestä oli kumminkin tarttunut heidän päähänsä. Kun Dodo Davidovitsch kertoi fasaanin pyynnistä Psamenekin vuorilaaksoissa ja vuorikauriin ajosta pyökkimetsissä, sotaretkistä persialaisia ja kurdilaisia vastaan, silloin loistivat hänen mustat silmänsä, ja hänen pyöreisiin, lihaviin kasvoihinsa ilmestyi vilkkautta. Hänen pehmeissä, hennoissa piirteissään oli enemmän ilmettä kuin tavallisesti huomaa nuorissa itämaalaisissa, ja kaunismuotoinen suu tummanpunaisine huulineen hymyili viehättävän lapsellisesti. Karl Aleksander taas kertoi metsänotkoista, elämästä virralla, jäänlähdon loistosta ja kauneudesta. Kielen yksinkertaisimmilla sanoilla, tapaillen kertoivat he ikävästään noille rakkaille seuduille ja tulevaisuuden pelostaan.

Poikien kesken puhutaan vielä vähemmän, kuin miesten, ystävydestä, mutta missä olot saattavat kaksi nuorukaista yhteen, missä myötätuntoisuutta ja jaloutta löytyy, missä elämä saa heidät ajattelemaan, kärsimään ja toimimaan yhdessä, siinä syntyy uskollisuus ja ystävyys, niin syvä ja lämmin, että se kestää elämän kaikissa vaiheissa. Sellaista ystävyyttä vastaan murtuu panettelu, se kestää taistelussa kateutta ja kunnianhimoa vastaan, se ei raukea, ei ajalla eikä tapauksilla ole voimaa sen yli. Näiden kahden, niin erilaisesta kansanheimosta, niin erilaisista maista olevan pojan välillä oli edellytyksiä sellaisen ystävyysyhteisön syntymiseen ja varttumiseen.

Kun he illan hiljaisuudessa olivat puhuneet kaikesta, ei siitä, mistä olisivat tahtoneet, vaan mistä voivat, tyhjentäneet koko venäläisen sanavarastonsa, riisuutuivat he vihdoinkin, menivät kumpikin sänkyynsä, nukkuivat ja näkivät unta kodista, vuoresta, virrasta.

Seuraavana päivänä täyttyi käytävät ja huoneet sadoista pojista ja nuorukaisista. Entiset etsivät vanhat paikkansa, vastatulleet joutuivat lääkärin käsiteltäviksi, heidät punnittiin, mitattiin, leikattiin hiukset ja puettiin virkapukuihin sekä numeroitiin. Heidät oli otettu tuohon suureen koneistoon, jossa he nyt olivat tuskin huomattavia voimia, kolmekymmentä vuotta myöhemmin etsittäisiin tuosta rajusta parvesta suuret käynti- ja jarrurattaat.

III

Kaikilla noilla pojilla oli laitoksen ulkopuolella joku, joka heitä ajatteli, helli, joku, jonka luo he voivat mennä.

Karl Aleksander ja ruhtinas Dodo olivat ainoat, joista kukaan ei välittänyt. Maailmaan heitettyinä tuntuivat he olevan kaikkien unhottamia. Sen huomasi paraiten, kun joku suurista juhlista läheni. Jo paljoa ennen noita merkillisiä päiviä kokoontuivat paassit yhteen, keskusteltiin siitä, miten vapaapäivä vietettäisiin. Vanhemmat, ne, jotka sinä vuonna päättäisivät oppimääränsä, suunnittelivat retkiä saariin, käyntejä teatterissa ja näyttelyissä, mutta etupäässä niissä ylhäisissä perheissä, joiden ovet olivat avoinna heille. Sillä salongeissa tehtiin tuttavuuksia päivän merkillisimpäin henkilöiden kanssa, jotka voivat auttaa, antaa tarpeellisia selityksiä ja raivata tietä noille nuorille kokelaille sotilasuralla. Nuoremmat tekivät, vaikka tietämättään, samoin kuin vanhemmat; myöskin heistä olivat puoltolauseet päivän kysymyksiä. Noille kahdelle nuorukaiselle olivat nuot neuvottelut alituisena nöyryytyksien lähteenä – he eivät tunteneet ketään tuosta loistavasta piiristä, jonka korskeimpia nimiä he kuulivat lueteltavan – ja ikävä oli ainoa voitto, joka heillä oli lupapäivistä. Kun sentähden juhla läheni, etsivät he enempi kuin muutoin toistensa seuraa ja koettivat, niin hyvin kuin voivat, kuluttaa aikaa laitoksessa. Se oli vaikeaa kyllä, varsinkin pääsiäisen monina juhlapäivinä.

Sellaiset päivät olivat heidän kirjeiden kirjoittamispäiviään. Karl Aleksander kirjoitti ensi alussa ahkerasti äidilleen, kun niihin tavallisesti vastasi täti, rupesi hän huomaamatta osoittamaan kirjeensä tälle. Oli luonnollista, että hänen kirjeensä ensi vuotena olivat täynnä kysymyksiä kodista, täynnä koti-ikävän ilmauksia, ja että ne vähitellen, kuta hauraammaksi siteet hänen ja kodin välillä tulivat, muuttuivat lyhyviksi selityksiksi siitä, mitä hän teki ja missä hän oli ollut viime aikoina.

Ruhtinas Dodoa ei miellyttänyt lukeminen. Hänestä, lukutaidottomien vanhempien pojasta, oli kirja missä muodossa tahansa kuin vihollinen. Kotimaassaan oli hän kuullut sadun kertojien katukulmissa kertovan ihmeellisiä seikkailuja sulttaaneista, prinsseistä, prinsessoista, lohikäärmeistä ja noidista, ruusunpunaisista järvistä, joissa ui mustia, kultasilmäisiä kaloja, jotka jonkun loihututaisen prinssin manauksesta muuttuivat etiopialaisiksi, ihanista puutarhoista ja toimetomasta haaremielämästä. Cooperin intiaanikirjain, madame Guizot'in Bibliothèque rose'n tai Robinson Crusoen lukeminen tuntui hänestä halpa-arvoiselta, kurjalta, typerältä ja hullunkuriselta. Karl Aleksanderkaan ei kuulunut niihin, jotka rakastivat lukemista, siihen määrin oli hänen elämänsä nuoruuden vuosina saanut lujan aineellisen, hyötyä tarkoittavan, suunnan. He huvittelivat sentähden kävelemällä laitoksen puutarhassa, domino- tai sakkipelillä. Tai hauskuuttivat he aikaansa niinkuin ensimmäisenä yönäkin puhumalla toistensa kanssa kodistaan Kaukaasiassa ja Suomessa, tuosta kodista, jota he rakastivat niin lämpimästi, ja jonka he nyt nuoruutensa vuosina olivat jättäneet. He kuvailivat itselleen ruusuista ja loistavaa tulevaisuutta. Kerran tulevaisuudessa palaisivat he takaisin, voitettuaan vieraissa maissa kaikki onnen lahjat. Ja tuon kotinsa tekisivät he arvokkaammaksi ja ehommaksi entistään.

Tuollaisina hetkinä sulivat heidän sydämensä, ja he tunsivat, että he olisivat vielä onnettomampia, jos heidät eroitettaisiin. Mutta sitä he eivät ajatelleetkaan. Kun kumpikin osasi venäjää yhtä huonosti, kun kummallakin oli vaikea seurata koulussa, niin saivat he istua siinä, missä istuivat viimeisinä luokalla, toistensa vieressä. Kehno edistyminen oli ruhtinas Dodosta kerrassaan yhdentekevää; mutta niin ei ollut Karl Aleksanderin laita, jossa sotilaskasvatus, joka tähtää kunniantunnon ja kunnianhimon herättämiseen nuorissa, tuli varhain huomattavaksi. Hänestä ei ollut Dodo Davidovitschin ystävyys kylliksi. Tuo alkuperäinen ja sivistymätön sielu lohdutti häntä yksinäisyyden ja ikävän hetkinä, mutta se henkinen ravinto, mitä hän kykeni tarjoamaan, oli kaikissa tapauksissa liian vähäistä ja halpaa. Hän tunsu itsensä yksinäiseksi, hyljättyksi, syrjäytetyksi ja huonosti ymmärretyksi. Silloin kun hän ei puhellut Dodon kanssa, sulkeusi hän itseensä, kasvoi kuin taimi pimeässä. Jo kotona oli Karttulan hovin kunniakas

menneisyys vastakohtana sen surkealle rappeutumiselle Olbersin hoidossa, tädin alituinen arvostelu ja epäluuloisuus herättäneet hänessä kunnioituksen tunteen elämässä korotettuja, onnen suosikkeja kohtaan; täällä muuttui tuo tunne vähitellen elämän ohjeksi, jumaloimiseksi. Ja siitä hetkestä, jolloin hän alkoi määritellä tarkoituserää itselleen ja tulevaisuudelleen, oli niinmuodoin jotenkin luonnollista, että korkeimmaksi päämääräksi tulisi edistyminen – tuo suuresti itsekkäitten päämäärä. Ja minkäpä muun päämäärän hän löytäisikään täällä, maassa, jossa kieli, uskonto ja lait olivat vieraita hänelle, jossa sanat isänmaa ja keisari olivat vaihtaneet paikkojaan, jossa yksilö, persoonallisuus eivät merkinneet mitään, jossa kaikki vaikutus lähti virkakunnista, kaikki alkuunpano mahtavista.

Hän huomasi niinmuodoin pian kyllä, ei niin paljon heräävän arvostelukyvyn kuin epäselvän, hämärän tunteen avulla, joka opettaa mukaantumaan elämässä, joka opettaa välttämättömyyden karttaa sellaista josta on vastusta, vahinkoa, ja etsiä sellaista, joka hyödyttää, auttaa oikeaan ja vie eteenpäin. Mutta samalla kertaa kutistui hänen sydämensä ainiaaksi. Nuorena ja avomielisenä oli se kohdannut maailmaa myötätuntoisuudella ja luottamuksella, nyt jo oli hän oppinut sulkemaan sen, jottei se loukkaantunut. Hänen elämänsä oli tullut sidotuksi torveen, hänen piti panna maata, nousta ylös, syödä, huvitella torven mukaan, ja tuo nuorisolle terveellinen ruumiillinen kuri, joka aina on raskasta lapsen mielestä, tuli hänelle, joka oli kasvanut vapaana kuin villi metsissä, niin suureksi vaivaksi, että se sysäsi syrjälle hänen sielunsa levottomuuden.

Kun hän sitten varttui sekä ruumiillisesti että henkisesti ja alkoi katsella ympärilleen, tuntui hänestä, että hänenkin olisi hankkiminen ystäviä, löydettävä helliä ja voimakkaita käsivarsia, jotka kerran olisivat halukkaita johtamaan häntä elämässä, kuljettamaan hänet puoltolauseiden aalloilla kaikkien vaikeuksien yli. Mutta miten ja milloin se tapahtuisi?

Kuitenkin sanotaan, että onni tulee maassamme, ja äkkiä tuli se hänellekin ikäänkuin etelän kevät loistavana, lämpöisenä.

Senjälkeen kun hän jätti kotinsa, ei hän ollut kiintynyt keneenkään muuhun henkilöön kuin ruhtinas Dodoon. Myöskin tälle oli hän osottanut laimeaa ystävyyttä, mutta kaikissa tapauksissa oli se tämä ystävyys, jonka avulla hän ensi kerran sai esiintyä siinä elämässä, pääsi siihen piiriin, josta hänen toverinsa alituisesti puhuivat.

Kun Karl Aleksander oli ollut nelisen vuotta laitoksessa ja oli jo jotenkin perehtynyt venäjän kieleen, alkoi hänelle luonnistaa paremmin. Hän ei ollut enää ruhtinas Dodon vierustoveri, vaan istui jo keskellä luokkaa, ruhtinaan pysyessä paikoillaan viimeisenä. Dodo Davidovitsch oli jonkun ajan ollut tavattoman synkkämielisenä ja äänetönnä. Nuo ennen niin lapselliset kasvot olivat muuttaneet ilmeensä, niin, osittain muotonsakin. Dodo, etelän lapsi, oli kehittynyt aikaisin; hän alkoi olla täysikasvuinen ja oman maansa lakien mukaan oli hän, siihen viittasi hän usein, nyt laillisessa iässä. Eräänä päivänä hämmästytti hän ympäristöään ja opettajiaan selityksellä, että hän tahtoi tulla kastetuksi.

Syvimpiä, sisäisiä, salaisia syitä tuohon askeleeseen ei kukaan saanut koskaan tietää. Siinä suhteessa vaiteliaana ja umpimielisenä kuten kaikki hänen heimossaan, säilytti hän syynsä itselleen. Sillä välin syntyi laitoksessa suuri hälinä tuon Dodo Davidovitschin tunnustuksen johdosta.

Muutamia päiviä senjälkeen ilmestyi Dodo Davidovitschin isän setä – Dodon lähin sukulainen – laitoksen keskusteluhuoneeseen. Hän oli vanha, laiha kenraali suurine alasriippuvine mongolilaisine viiksineen, kaikkia kammottavine kasvoineen. Tuo vanha heimonvanhin ja rosvo, jolla oli ollut ruhtinaskunta jossain lähellä Persian rajoja, oli kaksikymmentä vuotta käynyt loistavaa sissisotaa venäläisiä vastaan, mutta vihdoinkin hän, pakoitettuna kunnialliseen antaumiseen, luopunut vallastaan ratsuväen kenraalin arvoa ja Abchasian ja Psamenikin ruhtinaan nimeä sekä säällistä ruhtinaallista eläkettä vastaan. Muhamettilaisen uskontonsa oli hän kumminkin säilyttänyt ja valvonut ankarasti, että suku ei luopuisi tunnustuksesta "Jumala on suuri ja Muhamed on hänen profeettansa." Kun vanhus nyt sai kuulla, että nuorin hänen suvustaan tahtoi luopua isiensä uskosta, joutui hän pelottavan vihan valtaan. Dodo Davidovitschiä ei uskallettu jättää yksin hänen seuraansa, maaherra, luokanjohtaja ja pappi jäivät vastalauseistaan huolimatta huoneeseen.

Hän ahdisti Dodoa vieraskielisellä sanatulvalla, jota ei muut kuin tämä ymmärtäneet. Hän uhkasi, rukoi, kirosi poikaa, julisti hänet perinnöttömäksi ja lopuksi meni tiehensä ottamatta jäähyväisiä, yhtä raivokkaana kuin oli tullutkin.

Dodo Davidovitschin tulevaisuudelle oli kumminkin tuo isosedän hurja esiintyminen suuresta merkityksestä. Dodo oli kadottanut perheensä turvan ja omaisuutensa Kristuksen tähden. No niin, hän saisi uuden perheen, uuden omaisuuden. Yksi suuriruhtinoista olisi hänellä kummina, ja Lüneburgin suuriherttuatar toimittaisi ristiäidin tehtävät. Viimeksi mainittu, syntyään saksalainen, oli kiivas oikeuskoinen ja nautti sen ja korkean ikänsä tähden yleistä kunnioitusta hovipiireissä. Tämän lisäksi sai Dodo vielä melkoisen tuottavan maatilan. Asia oli selvä, ja kastetoimitus tapahtuisi herttuattaren Nevan rannalla olevan palatsin kappelissa.

Ainoastaan muutamia kutsuttiin tähän omituiseen juhlatilaisuuteen. Näiden joukossa oli kaksi paasia – Dodon paraimpia ystäviä – ja toinen niistä oli Karl Aleksander. Molempien paasien tulisi auttaa Dodoa, joka oli, kuten kaikki itämaalaiset, tarkka vaatetuksen suhteen, ennen kastamista riisuutumaan ja sen jälkeen pukeutumaan.

Kappeli, 17: sta vuosisadan venäläisen tyylin taideluoma oli kukilla ja vihreällä koristettu. Lippuja, ristiinnaulitun- ja pyhimystenkuvia loisti sen kauniin holvin alla kullassa ja väreissä. Kuvien pyhimykset kultaisella pohjalla katselivat syvämielisinä ja uskonintoisina loistaviin virkapukuihin puetuita ylimyksiä, valkopukuisia naisia ja keisarillisia punaiseen ja kullaväriin puettuja kirkkolaulajia. Auringon valo tunki kupoolin akkunoista leveänä, tyynenä ja valoisana virtana uhkeaan pyhäkköön ja sulatti kaikki nuo värit ja valot, tehden ne mitä loistavimmiksi, miellyttäväksi sopusoinnuksi, hurmaavaksi kuvaksi hengellisestä hartaudesta, pyhästä voittoriemusta. Kuoripoikien metallin heleät äänet kohosivat suitsutusastioista nousevan sinertävän savun kanssa kirkon holvia kohden, täyttivät huoneen viattomalla soinnullaan ja kuolivat värisevinä huokauksina kupoolin mosaikkien alla. Molemmat paasit auttoivat erään verhon takana Dodoa riisuutumaan ja pukeutumaan pitkään valkoiseen kastepaitaan. Ja kun Dodo tuossa ihanassa puvussa tummine hehkuvine silmineen, nuoruuden lämpö katseessa, niin arvokkailla, niin tyynillä, niin suhdallisilla liikkeillä, kuin ainoastaan itämaalaiset voivat, astui kaikkien pyhimmän ovele ja laskeusi nuo kolme porrasta, kuului kokoontuneitten suusta ihastunut "ah"! Hän näytti noiden pyhimysten ja marttyyrien alkukuvalta, jotka kaikki kuvista tunsivat.

Kaikkien pyhimmän ovet aukaistiin, papit astuivat ulos ristineen ja pyhine vesineen, laulu taukosi ja suitsutussavu suikerteli sinisissä kiemuroissa korkeuteen. Karl Aleksander auttoi Dodoa, kun tämä astui suureen, vettä täynnä olevaan sammioon, joka oli alttariportaitten vieressä. Dodo voideltiin pyhällä öljyllä, hänen tuli kolme kertaa painaa päänsä veden pinnan alle, ja kun hän nousi pois kasteammeesta, ei hän enää ollut Dodo; hän oli Aleksander; hän ei enää ollut Muhamedin kiihkosa oppilas, hän oli kristittyjen taivaaseen pelastettu sielu.

Eräs varjostin kannettiin esiin, ja sen takana auttoi Karl Aleksander ystäväänsä ja ristiveljeään pukeutumaan uuteen paassipukuun.

Kastetoimituksen jälkeen oli palatsin suuressa ruokasalissa päivälliset, joissa vastakastettu istui kummiensa keskellä, paassien heitä palvellessa. Puolipäivälliset olivat jäykät, hienot, juhlalliset ja lyhyet. Päivällisiä tärkeämpi, niin, itse kastettakin tärkeämpi oli Aleksander Davidovitschille ja Karl Aleksanderille se, että tästä päivästä saakka Lüneburgin suurherttuattaren ovet olivat heille avoinna. Jokaisena vapaapäivänä, jolloin he eivät tienneet, miten poistaisivat ikävänsä, väsymyksensä ja vapaudenhalunsa, oli heillä vapaus tulla tähän palatsiin, kulkea näissä saleissa, pelata täällä biljardia, selailla kirjaston aarteita. Tästä päivästä lähtien voisivat hekin lausua tuon suuren sanan "suosio". Tuo taikasana tuli heidän Sesam'ikseen, siksi tunnussanaksi, joka vaikutti, että heidät otettiin vertaisina muiden joukkoon, ja joka sai heidän arvosanansa hitaasti, alussa huomaamattoman hitaasti paranemaan. Karl Aleksander oli saavuttanut ensimmäisen suunnitelmansa tiellä edistymisen ja onnen temppeliin.

Kun molemmat pojat kävivät Lüneburgilaisessa palatsissa, näkivät he harvoin omistajatarta; hän oli alituisesti kiinni milloin yhdessä, milloin toisessa. Pian tapahtui kumminkin seikka, joka saattoi heidät likemmäksi hänen persoonaansa. Kesä lähestyi. Jokainen paaseista hankkiutui lähtemään kotiinsa eri osiin maata. Aleksander Davidovitschin oli kuitenkin vaikea palata kaukaasialaisiin vuorilaaksoihin. Matkan pituus, hänen nuoruutensa, vielä vakaantumaton uskonsa ja vanhan Abchasian ruhtinaan uhkaukset tekivät hänen lähimmille ystävilleen välttämättömäksi pitää huolta hänestä. Lüneburgin suuriherttuatar, tuo lämminsydäminen ja alituisesti innokas sielu, tarjosi sentähden hänelle kodin kesän ajaksi, ja ettei hän liijan pitkästyisi aikaansa, sai Karl Aleksander seurata muassa.

Suuriherttuatar asui Tsarskoje Selon lähellä jyrkällä rantavierteellä olevassa niinkutsutussa erakkolinnassa, josta oli leppien latvojen yli ihana näköala Suomenlahdelle. Kertomuksen mukaan olisi Jakob Pontuksenpoika de la Gardien pitänyt rakennuttaa talo tänne Saarimerelle, sillä niin kutsuttiin muinoin keisarillista aluetta. Rakennuksessa oli sitten asunut Pietari Suuri ja vielä keisarinna Elisabetkin, kun hän valvoi Tsarskoje Selon huolimattomasti rakennetun, kehnosti sisustetun, mutta äärettömän loistavan huvilinnan rakentamista. Viimemainitun keisarinnan kuoleman jälkeen oli erakkolinna ainoastaan uuden linnan lisäksi, jossa asui milloin yksi, milloin toinen ruhtinas tai ylimys. Suuriruhtinatar oli asunut siinä tultuaan leskeksi lähes ihmisikä taaksepäin. Hän oli suurentanut sitä useilla huoneilla ja lisärakennuksilla, kemiallisella laboratoriumilla, kasvihuoneella ja nyt viimeksi akvariumilla, jossa oli kaikkea sellaista mikä nykyisin häntä enemmän innostutti. Hänen asemansa hovipiirissä oli kerrassaan intoilijan. Hän antautui kaikkeen samalla lämmöllä: taiteeseen, hyväntekeväisyyteen, kasvioppiin, musiikkiin, mihin tahansa hän ryhtyi. Niin luonnollinen oli tuo hänen asemansa, että hänen, jotta ei pettäisi lähimmäistensä odotuksia, nyt vanhuuden päivinä piti itsensä puhalttaa tuleen, itsensä vireillä pitää sitä lämpöä ja innostusta, jota vuodet olivat laimentaneet, mutta eivät sammuttaneet. Puhuessaan siitä, mikä milloinkin oli hänen kiihkonaan, hymyili hän hienoa, samalla hyväntahtoista ja pistelijästä hymyään, joka sanoi: "minä tiedän, että tämä menee liiallisuuteen, että te nauratte minulla, mutta mitä te tahtoisitte tehtävän, kun on yksinäinen, kun on maaton herttuatar; kukin huvittelee niin hyvin kuin voi." Ja tuo hymy, tuo sydämen yltäkylläinen hyvyys riisui aseet kaikilta, arvostelevimmiltakin.

Nykyään oli hän innostunut kalanviljelemiseen. Ja jo ensimmäisenä päivänä, jolloin Karl Aleksander ja ruhtinas muuttivat erakkolinnan pieneen ylihoitajan rakennukseen, vei hän heidät laboratoriumiinsa, kuten hän sitä kutsui. Siinä oli uhkea talvipuisto, joka oli erakkolinnan ruokasalista eroitettu kaksinkertaisella marmorinsekopylvästäöllä ja leveillä portailla. Suuret palmut huojuvine latvoineen levittivät oksiaan korkean lasikaton alla. Kukkivat magnoliat varjostivat tuuheilla lehvillään araliain ja saniaisten valonarkoja lehtiä. Lemuavat Bovardiat levittivät ulkomaista, voimakasta tuoksuaan keinotekoiseen puistoon. Ilma sisällä oli suloisen epäterveellistä, lämmintä, raskasta ja veltostuttavaa. Keskellä puutarhaa oli suuri, porsliinilla päällystetty vesiallas; suuret majollikka- ja pronssisammakot, puoleksi piilossa punaisten liljain ja valkeain oljanderein seassa, joivat vettä altaan laidoilta.

Altaan pohja oli kullatuista levyistä, ja sen kristallikirkkaassa vedessä ui joitakin tarumaisia kaloja, Jaapanin Mikadon lahjoja, piikkisiä, kummallisia, yhteenkasvettuneita kaloja, toisilla yksi pää ja kaksi pyrstöä, toisilla päinvastoin, äärimmäisen idän salaperäisen halun tuotteita, halun tehdä pilaa luonnon kanssa, viekoitella tuo ikuisesti säännöllinen harhateille.

Eräässä toisessa altaan osassa, joka oli eroitettu edellisestä matalalla karstakivivallilla, oli kovimmassa veden kuohussa parvia pieniä taimenia ja vasta haudottuja lohia, jotka pysyivät aivan liikkumattomina virrassa. Loistavia sateenkaaritaimenia, piikkisiä pieniä sampia ui sikin sokin kirkkaassa vedessä. Kaikellaisten kalalajien mätää astioissa, kouruissa ja purkeissa oli kaikkialla tässä loistavassa salissa, jonka pienen pinta-alan sisälle oli suljettu kappale kuumien maiden luontoa.

Kaikkea tuota loistoa hallitsi laiha, kuihtunut saksalainen, suurine silmälaseineen, valtioneuvoksen nimineen ja monine ritarimerkkeineen. Suuriherttuatar kertoi suurella innolla niistä

parannuksista venäläisessä lohikalastuksessa, joita hän aikoi saada aikaan. Taimenen- ja lohenmätää oli lähetetty virtoihin, jotka jo kauan olivat olleet kalattomia. Joukoittain amerikkalaisia ja itämaisia kalalajeja oli istutettu Volgaan ja Nevaan, ja tuolla salavihkaisella hymyllä, joka loisti hänen kuihtuneilla kasvoillaan ja todisti hänen innostaan tuohon työhön ja epäilystään sen menestymisestä, puhui hän niistä rikkauksista, joita hän siten siroitteli ympärilleen tulevien sukupolvien hyödyksi.

Aleksander Davidovitsch kuunteli kaikkea tuota suurimmalla tyyneydellä; ylipäänsä ei mikään tuntunut voivan herättää hänen ihmettelyään, mutta Karl Aleksander oli saanut nähdä kerrassaan jotain, joka huvitti häntä. Hän rupesi juurta jaksain kyselemään lohta koskevia yksityiskohtia; kertoi kaikki, mitä itse tiesi siitä, sen pyytämisestä Merijoessa, sen vaelluksista Suomen virroissa, ja tunnin kuluessa oli hän tuolla todelliseen asiantuntemiseen perustavalla innollaan saavuttanut suuriherttuattaren ja hänen saksalaisen valtioneuvoksensa erinomaisen suosion. Koko kesän ajan oli hän laboratoriumissa todellisena apulaisena. Ja ei siinä kyllin; myös sittenkin kun suuriherttuatar oli kyllästynyt kasvi- ja eläintieteeseen, olivat Karl Aleksander ja nuori ruhtinas itseoikeutettuja vieraita pienessä rakennuksessa, joka kuului erakkolinnaan.

* * * * *

Karl Aleksander oli aikaa myöten kasvanut kauniiksi nuorukaiseksi, hänen silmänsä olivat vaaleat, silmäterät hyvin pienet, josta hänen katseensa sai vaaleansinisissä silmissä harvoin tavattavan terävyyden. Aaltoilevat, ruskeat hiukset sopivat hyvin yhteen keltaisen ihon kanssa ja tuo, ei vielä täysin kehittynyt, kaareva nenä, oli isä sanonut – antoi jonkullaisen arvokkaan leiman hänen kasvoilleen. Hänen liikkeensä olivat sujuvia, käyntinsä varovaista liukumista, kuten niillä, jotka alituisesti käyvät kiiltävällä parketilla, liukkaalla lattialla. Hänen puheensa oli pehmeää ja samalla miehekästä.

Häntä veti vastustamattomasti puoleensa ne, jotka olivat muita rikkaampia ja mahtavampia. Lopuksi kehitti hän itsessään erityisen yksilöllisen kyvyn löytää sellaisia ihmisiä, käyttää niiden yhteiskunnallista asemaa hyväkseen. Tämä oli hänelle niin selvänä, että hänen ei tarvinnut miettiä ja tehdä suunnitelmia, milloin ja miten hän lähestyisi toista tai toista heistä, jotka kuuluivat "kymmeneentuhanteen ylimmäiseen", se oli hänen veressään, hän läheni heitä kohteliaasti vetäytymällä erilleen toisista. Tarkoilla tuntosarvillaan, terävällä aistillaan tunsu hän, kuka oli hänen miehiään, ja kuinka hän hänet saavuttaisi, ja ennen tai myöhemmin oli hän päämäärässä, usein yhtäsuureksi omaksi, kuin ympäristönsä kummastukseksi. Hän oli myös oppinut toisenkin noista muista suurista menettelytavoista sellaisilta, jotka ajavat menestystä elämässä takaa, nimittäin, että kaikki riippuu siitä asemasta, jonka osaa ottaa, ja että täytyy osata vaatia oikeutena sitä, jonka oikeastaan pitäisi olla suosionosoituksen.

IV

Karl Aleksanderin kymmenvuotisesta paassiajasta ei ylipäänsä ole paljon sanottavaa, tahdomme tässä alempana piirtää muutamia pieniä kuvia, jotka yleisin piirtein osoittavat hänen kehityksensä kuluneina vuosina.

Suurin vaikeus Karl Aleksanderille oli kielestä; täydellisesti perehtyäkseen siihen täytyi hänen viettää kesät Venäjällä. Kun hän lukukauden aikana ei saanut jättää oppilaitosta, eikä kenraali Olbersia, hänen ainoa sukulaistaan saatu lupa-aikoina antamaan hänelle matkarahoja kotiin, oli siitä seurauksena, ettei hän moniin vuosiin ollut tilaisuudessa käydä maassansa, ja kodissansa. Yhden kesän, ensimmäisen, täytyi hänen olla kenraalin luona Pietarissa. Se oli hänelle, joka oli tottunut elämään ulkona luonnossa, kova koetus. Päivät päästään kuljeskeli hän ympäriinsä, katseli, kuinka lastiveneet kulkivat ylös ja alas Nevaa, kävi puistoissa ja puutarhoissa ja joskus, jos tahtoi oikein hauskaa, Nevan suussa olevilla hietasärkillä. Siellä nautti hän aaltojen vapaasta leikistä, laajasta näköalasta, ja sellaisten retkien perästä tuli hän kotiin luonnottoman kiihoitettuna, tykyttävin ohimoin ja mieli kapinoitsevana muistaessa lapsuuden vapauden aikaa.

Eräänä päivänä meni hän tuon uhkean portin kautta, joka on pienen, keisari Aleksander II: n murhayrityksestä pelastuksen muistoksi rakennetun marmorikappelin vieressä, Kesäpuistoon, tuohon puutarhaan, jonka pitäisi olla kallis kivi puistojen joukossa, mikä se voisikin olla. Keskellä maailman kaupunkia, uhkeain, vaikka huonosti rakennettujen talojen ja kauniiden kanavien ympäröimänä on sillä kaikki edellytykset voidakseen kilpailla Parc Monceaun, Hyde Parkin osien ja Tukholman julkisten istutusten kanssa, sen pahempi, ei se sitä tee. Mutta ei pietarilainen keino hoitokaan ollut voinut sitä tykkänään turmella. Sellaisenaan on se kaikissa tapauksissa pakopaikkana tuhansille hervostuneille pääkaupunkilaisille, joille ei ole suotu onnea saada viettää pohjolan lyhyttä, ihanaa kesää luonnon helmassa.

Pitkin leveitä käytäviä, jotka kiertelivät nurmikkojen ja pensastojen välissä, näkee alituisesti kävelijöitä. Penkeillä istuu äitejä ja lasten hoitajattaria ja katselee, miten lapset kaivavat hiekkaa, hyppäävät köyden yli ja leikkivät puiden runkojen välissä. Kryloffin ruma, kaikkien satujen eläimien ja hirviöiden kannattama rintakuva kohoaa eräällä ilotulituksen tapaan loistavalla georgiinipenkerellä.

Äärettömän suuret jalavat, pyöreälatvaiset kuin lehtikupoolit, jättiläispihlajajat, taidokkaasti mutkisteltuine runkoineen, ja palsamipoppelit, nuo Pietarin puut par excellence muodostavat ihanan näköalan ruohikkojen yli. Puiden runkojen välitse näkyy rivi marmorisia rintakuvia ja kuvapatsaita vihertävän kosteuden vallassa ja raa'an roskaväen väkivaltaisesti raiskaamina, jonka taide saa ainoastaan ilkeiksi ilmeiksi. Suurilla, elottomilla silmillään katselevat ne tuota joukkoa, joka kulkee heidän ohitsensa, väliäpitämättä heidän marmoristen jäsentensä komeudesta, heidän antiikkisista piirteistään ja klassillisista muodoistaan. Oikeastaan ovat ne muukalaisia Nevan kosteilla rannoilla, jotka ovat sinne tuodut Varsovasta, Vaasain, Sobieskin ja Saksilaisten kaupungista.

Naakat lentelevät laverrellen ja pakinoiden jalavasta jalavaan, pihlajasta pihlajaan. Kyyhkysset istuvat kynien itseään suurien porfyrymaljakkojen reunoilla, jotka Karl XIV Johan kerran antoi lahjaksi keisarilliselle liittolaiselleen, ja varpuset kylpevät viimeisen sateen jälkeisissä vesilätäköissä. Melu maailman kaupungin kaduilta kuuluu tänne ikäänkuin kaukaisen kosken kohinana tai pohjolan hongikkojen huminana.

Tässä puistossa eli Karl Aleksander koko kesän. Kun kenraali Olbers ei välittänyt hänestä enempää kuin koirasta, joka vetelehti hänen työhuoneensa leposohvan patjoilla, oli hänellä vapaus jonkun – usein hyvin sopimattoman – kirjan kanssa oleskella puistossa päivät päästään. Siellä tutustui hän eräänä päivänä pieneen, vilkkaaseen ja kauniiseen lapseen, seitsenvuotiseen tyttöön. Heidän tuttavuutensa syntyi siten, että kun hän lukemiseen vaipuneena ei huomannut erästä kenraalia, pienokainen juoksi hänen tykönsä huutaen: "Tee kunniaa, tee kunniaa!" Siitä päivästä olivat he ystäviä, hän puolestaan etevällä tietoisuudella ijästään ja arvostaan paassiasemassa, pienoinen

salaisella miellyttämishalulla aikaisin kehittyneissä kauniissa lapsissa, jotka kaipaavat suosimista, hemmoittelemista. Hänen niin rakkaudettomassa lapsuudessaan tuli tuo pieni tyttö, joka pyysi hänen ystävyttään kuin pieni säikähtynyt eläin, muistoksi, jota hän ei koskaan unohtanut, ja tämän lämmin ystävyys tuli haihtumattomaksi sivutapaukseksi hänen elämässään. Tyttö rakasti häntä kuten lapsi rakastaa hoitajaansa, tuolla suloisella, hyväilevällä rakkaudella, joka tekee lapsen itsensä niin viehättäväksi ja hoitajan niin hyväksi. Vielä monta vuotta jälkeenpäin, kun tyttö jo oli kadonnut hänen silmistään, muisti hän tätä suloisella mielihyvällä kuni kaunista unta, muisti hänen vaaleaa, hienoa muotoaan puiston vanhojen puiden ryhmyisten runkojen rinnalla, hänen keltaisia hiuksiaan ja sinisiä silmiään, kun hän koetti nähdä varpusten poikia jalavan oksilla, hänen veitikkamaista nauruaan, kun hän juoksi hänen luoksensa huutaen: "tee kunniaa, tee kunniaa, Karluscha!" Lapsen hoitajattarelta, hyvántahtoiselta venäläiseltä talonpoikaisnaiselta koreassa vähävenäläisessä puvussa, sai hän tietää, että pienokainen, jonka nimi oli Vera, oli kaartin kapteeni Popoffin tyttö.

Kun hänen ystävytensä Dodo Davidovitschin kanssa oli hyvin harras, kutsuttiin Karl Aleksander Tsarskoje Seloon, ja siellä Lüneburgin suuriherttuattaren linnan eräässä sivurakennuksessa asuivat molemmat pojat sittemmin joka kesä, niin kauan kuin he olivat paasseja. Hienoina, harjattuina, aina juhlapukuisina ja valkeissa hansikkaissa viettivät he päivät tuossa peninkulmia laajassa puistossa. Eivät koskaan nähneet he todellista metsää, eivät koskaan maalaisväkeä työssä. He eivät tienneet, mitä keto, niitty oli, heidän pienet, soreat olentonsa ja heidän tunteensa paassiarvosta olivat täydessä sopusoinnussa puistoluonnon kanssa, jossa he elivät. Kaikki oli siistittyä, turhan täsmällistä, soman soreaa, ei missään kohden pistänyt luonto näkyviin. Aina keisarinna Elisabetin ajoista saakka pitää tarun mukaan Tsarskoje Selon linnan kuulua "etiopialainen". Hänen tulee olla seitsemän jalkaa pitkän ja mustan kuin ebenholzin. Hänet puetaan tulipunaiseen kultaiseen burnusiin, pannaan valkoinen turpaani hänen villaiseen päähänsä, ja keväällä, jolloin vanha linna avataan, pistäy hän esiin kuin tulpaani maasta, yhtä koreana ja koristettuna kuin sekin, ja oleskelee päivät linnan ulkopuolella olevalla perongilla, kävellen edestakaisin Herkuleen, Theseuksen ja Jasonin kultaisten patsaiden välillä ja pitää huolta pengermuurilla olevasta kaukoputkesta. Sillä penkereellä tai perongilla, josta, ollen paljoa ylempänä merta näkee leppien ja poppelien latvojen välitse Suomenlahden veden ja etäällä välkkyvänä sinertävänä juovana Suomen maan, siellä viettivät molemmat paassit enimmäkseen päivänsä, niin että lopuksi pidettiin heitä virantoimituksessa olevina, kuten etiopialaista, ja sallittiin vapaasti kulkea ympäriinsä huoneissa ja seurata niitä tuhansia matkustajia, joita kesät läpeensä kävi linnassa. Kaukaasialainen, etiopialainen ja suomalainen vetelehtivät täällä tämän venäläisen linnan jotenkin törkeän ja raa'an, mutta äärettömän rikkaan ylellisyyden loistossa.

Eräänä päivänä, kun pojat nojasivat pengermuuria vasten ja katselivat, kuinka vesi suurissa putouksissa juoksi ja kimalteli suihkulähteen kullattuja pobjalevyjä vasten, tuli sinne eräs korkeakasvuinen kenraali valtiaan ryhdillä ja keisarillisilla kasvopiirteillä, se oli suuriruhtinas Nikolai Nikolajevitsch vanhempi. Hän katseli yli puiston, kuin merta vaaniva kotka, kääntyi sitten ympäri nuorukaisten puoleen hymyllä, joka valaisi hänen ankarat kasvonsa, kuten aurinko valaisee kasken. Hän nipisti Karl Aleksanderia poskesta ja sanoi:

"Nimesi, paassi?"

"Karl Aleksander Segerberg, Teidän Keisarillinen Korkeutenne".

"Suomalainen?"

"Niin".

"Saatana perkele, finski poika. Sinusta tulee kyllä kelpo upseeri". Ne olivat Suuriruhtinaan tunnetut suomalaiset sanat.

"Teidän Keisarillisen Korkeutenne johdolla se kenties onnistuu minulle", sanoi Karl Aleksander tapaillen ja punastuen. Se oli hänen ensimmäinen kokeensa liehakoivasti vastata, hovimiestapaisesti puhua.

Suuriruhtinas hymyili jälleen ja lähti.

Tämä ja tällaiset pienet sivukohtaukset suuriruhtinasten, suuriruhtinatarten sekä muiden maiden hallitsevien henkilöiden kanssa olivat suuria tapauksia molempien paassien elämässä, he keskustelivat niistä äärettömiin saakka, ja ne olivat lukukausien aikana vakituisena puheenaineena toverien kesken.

* * * * *

Tällaisissa olosuhteissa oli kaikki Karl Aleksanderille ollut kylläkin onnellista, mutta kumminkin löytyi yksi "mutta" – oleskeleminen hovin sananmukaisesti "kultaissa kartanossa" – sillä oli oltu aistittomia tykkänään kultaamaan seinät ja katot eräässä rakennuksen osassa, – käyskenteleminen saksanpäähkinä-, norsun- ja kilpikonnanluu-lattioilla, itsellä olematta mitään, jota voisi omaksi sanoa, tuntui katkeralta. Päällä olevasta paidasta nenäliinaan ja lyijykynään saakka, jotka hänellä olivat taskussa, oli kaikki kruunun. Joka ainoan rahan, jonka hän sai, antoivat vieraat ihmiset ei palkkioksi, vaan lahjaksi. Riippuvan asemansa tunteminen tuollaisen ylellisyyden helmassa ei ollut ainoastaan tuskallista, se oli turmiollistakin. Lopuksi tuntui Karl Aleksanderista valtio, kruunu, keisari Jumalan suurelta almujen jakajalta maanpäällä, joiden puoleen ilman mitään voi ja tuli kääntyä. Ei ollut vaikeaa ottaa silloin tällöin vastaan rahaa vanhalta hyväsydämiseltä suuriherttuattarelta, joka osasi niin jalolla, niin hienolla tavalla antaa, tuntui vaan, että tekee hänelle palveluksen sillä; jonkullaisessa kommunistisessa tasavallassa Dodo Davidovitschin kanssa eläminen kävi myös päinsä, mutta vanhan itsekkään, herkkusuun kenraali Olbersin kanssa toimeentuleminen lupa-aikoina oli hänestä mahdotonta. Ja yksistään siitä syystä ikävöitsi Karl Aleksander suurta vapautuksen päivää, jolloin hänestä tulisi upseeri, jolloin hän vihdoin saisi palkan työstään, pääsisi itsenäiseksi mieheksi. Lukemattomia kertoja oli hän mielikuvituksensa vilkkailla väreillä kuvaillut sitä päivää, jolloin hän kaartilaispuvussa kävisi ensi kerran kotimaassaan, näkisi jälleen äitinsä, tätinsä, näkisi jälleen nuo rakkaat kauniit tasangot, joille hän niin usein oli ikävöinyt, niin usein itkenyt, että hänestä tuntui nykyään, kuin hän olisi kadottanut kyvyn ikävöidä niitä enää.

Vihdoin kymmenen pitkän vuoden perästä koitti se päivä. Mutta se tuli vähän toisellaiseksi, kuin Karl Aleksander oli ajatellut. Hän oli, Jumala tiesi mistä syystä, luullut itsensä ja Dodo Davidovitschin saavan sellaiset arvosanat tutkinnossa, että heillä olisi oikeus hakea kaartin rykmenttiin. Viime mainitusta oli se kyllä nykyään aivan yhdentekevää. Hän oli tutustunut erääseen semiittiläissukuiseen hansikkaiden myyjättäreeseen, jonka mustat silmät, kaarevat kulmakarvat ja köyry nenä olivat kerrassaan vallanneet hänen sielunsa ja mielensä. Koko tutkintoajan haaveksi hän kerran Abchasian kansan hallitsijana, vievänsä hänet sinne haaremiinsa lempisuluttaanittareksi, sillä vaikka hän olikin kääntynyt kristinuskoon, oli hän kumminkin siinä suhteessa puhdas muhamettilainen. Tutkinnossa saivat kumminkin molemmat yhtä ääntä liijan vähän. Se oli katkera pettymys Karl Aleksanderille. Mutta ei ainoastaan hänelle. Suuriherttuatarkin oli tulokseen hyvin tyytymätön, ja seikka, joka enemmän ihmetytti Karl Aleksanderia, oli, että vanha kenraali Olbers, joka ei koskaan ollut kysellyt hänen arvosanojaan, piti tapausta melkein loukkauksena rakkaan sukulaisensa puolelta. Hän oli samana päivänä syönyt lujaksi "batvinjaansa" ja tuoreita kurkkuja ja oli niinmuodoin kykenemättömämpi kuin tavallisesti itseänsä hillitsemään. Hän otti tiedon siitä vastaan todellisella törkeydellä, kiroili, löi nyrkkiä pöytään, sanoi Karl Aleksanderia kiittämättömäksi, velvollisuutensa unhottaneeksi ihmiseksi, mutta samassa henkäyksessä vakuutti, ettei hän koskaan ollut muuta odottanutkaan häneltä, Molemmat paassit sijoitettiin kuitenkin tavalliseen jalkaväkirykmenttiin. Eräs onnellinen sattuma pelasti heidät kumminkin. Abchasian kansa oli noussut kapinaan, he vaativat itselleen ruhtinasta vanhasta arvokkaasta Sasdanadschein suvusta; ulkomaaministeristön itämainen osasto kiinnitti nyt silmänsä Dodo Davidovitschiin, joka ollen erittäin sopiva ehdokkaaksi sille vasalli-istuimelle, enempiä toimenpiteitä odottamatta heti määrättiin kaartin rykmenttiin, ja kun hän innolla puolusti toverinsa Karl Aleksanderin etuja, sai tämäkin seurata muassa, erittäinkin kun suuriherttuatar ja kenraali Olbers myös tekivät, mitä voivat. Siten tapahtui, että

Karl Aleksander eräänä kauniina päivänä myöhään syksyllä oli monien ja pitkien "jos ja mutta'in" perästä aliluutnanttina eräässä Pietarin arvokkaimmista kaartin rykmenteistä. Niin, sen lisäksi oli hänellä vielä onni nähdä eräässä Helsingfors Dagbladin numerossa, jota sanomalehteä ukko Olbers vanhasta tottumuksesta vielä piti, otsakirjoituksen alla "*Kansalaisemme*" Karl Aleksander Segerberg on aliluutnanttina sijoitettu – kaartin rykmenttiin Pietarissa. Nyt tuntui hänestä olevan aika käsissä käydä kotimaassa.

V

Ohi oli pohjolan lyhyt kesä, tuo ihana aika, jolloin muutamien pakenevien kuukausien kuluessa ilmenee niin paljon elämää, niin paljon kuohuvaa, luovaa voimaa, niin paljon työtä, niin monia toiveita ja unelmia, aika, joka etelämaissa venyy puoleksi vuodeksi. Ne olivat sammuneet nuo loistavan kirkkaat päivät ja nuo valoisat, salaperäiset yöt, nuo yöt, joina laulurunous ja laulu, pohjolan kotoperäiset taidelajit, versovat suloisina, tuoksuvina ja piiloutuneina kuten vanamot, värittäminä, melkein muodottomina, mutta lempeinä ja sydämellisinä kuten nekin. Syksy oli alkanut raivota rajuna, raskaana ja synkkänä tuoden muassaan jyrkkiä värejä taivaalle, kirjavuutta metsiin, aavemaisia usvia ja hahmoja, kuten pohjolan vanhat sadut, nyt oli ensimmäinen pakkanen tullut, saaden lepoa ja rauhaa luontoon. Tähdet vilkkuivat tummentuneella taivaalla, metsä seisoi korkeana ja äänettömänä ja vartioitsi Karttulan vanhaa unhotettua hovia. Matalana, melkein alaspainettuna näytti ikivanha asumaton rakennus vanhanaikuisine kulmakattoineen etsivän turvaa ja suojaa vanhoilta lehmuksilta, jotka sitä ympäröivät.

Puutarhan puoleisesta sivurakennuksesta, jossa majurin rouva Segerberg asui natonsa kanssa, pilkoitti valo heikosti ryhmyisten, lehdettömien oksien välitse ja valaisi lumista pihamaata.

Sisällä suuressa, matalassa arkihuoneessa istui neiti Sandra Segerberg tuiman näköisen amiraalin, parooni Karl Stjernstedtin tummuneen kuvan alla olevassa vanhanaikuisessa sohvassa ja tuijotti synkkämielisenä eteensä hämärässä, yhden ainoan kynttilän valaisemassa huoneessa. Hän naputti silloin tällöin hermostuneesti pöytää, otti käsityönsä, erään karkean ompeluksen, heitti sen taas pois kiivasluontoisella liikkeellä, haki pitkän väliajan perästä erään kirjeen ja asetettuaan luukehäiset nenälasit silmilleen luki hän:

Rakas täti!

Viimen kaiki selvänä. Minä olen gardin upseri. Matkustan melken yhtä aika tämä kirje kansa. Ilahutta nähdä äiti ja rakas täti ja Kartula, minu vanha koti. Toivon tavata kaiki tervenä. Ei asia kirjotta enempi tälä kerta, sentähden piiren tervehtyksellä tätin

Karl Aleksander.

Sellaista oli se äidinkieli, jota Karl Aleksander puhui ja kirjoitti oleskeltuaan kymmenen vuotta maan rajojen ulkopuolella. Sandra Segerberg laski huoaten kirjeen kädestään. Niin, jos hän olisikin tullut niin varmasti kirjeen kanssa yhtä-aikaa, mutta nyt oli neljä päivää jo mennyt, eikä häntä kuulunut vielä, ja tuolla sisällä makasi hän. Maria Segerberg hänen äitinsä, ja oli kuolemaisillaan, hän voi kuolla milloin tahansa, niin heikko, niin voimaton kun hän oli ollut jo useita viikkoja. Kun vanha Sandra neiti istui tuossa lekuttavan kynttilän ääressä ja odotti, toisen tulevan jälleen takaisin ja toisen lähtevän sinne, josta ei enää palata, niin harhailivat hänen ajatuksensa etemmäksi. Niin, käly! Häntä oli sitten onnistanut joka suhteessa kehnosti tässä maailmassa, liijan aikaisin oli hän joutunut Helsingin elämän pyörteisiin, liijan myöhään mennyt naimisiin. Eikä hän näyttänyt luodulta äidiksikään, sillä hänen tunteensa poikaa kohtaan olivat, kuten päältäpäin näytti, jotenkin kylmät. Hän tuli leskeksi silloin, kun perheen talous olisi tarvinnut miehistä tukea, ja nyt, jolloin pojasta oli tullut mies, nyt juuri kuin hänen olisi pitänyt jälleen ruveta elämäänsä, joutui hän kuolemaan sopimattomaan aikaan. Ja Sandra neiti naputti jälleen kiivasluontoisesti pöytää, mieli tuntui katkeralta häntä kohtaan, joka makasi viimeisillään.

Ja kuitenkin muistellessaan kuluneita vuosia, sitä aikaa, jolloin Adèle Olbers oli rikas ja mainio, se Adèle, joka neljäkymmentä vuotta sitten oli kauneutensa kukoistuksessa, ikäänkuin sulouden, nuoruuden ja loiston sädekehän ympäröimänä, silloin kirkastui hänen katseensa. Hänen elämänsä oli kumminkin ollut kuin pohjolan lyhyt, pakeneva kesä, kauneuden ja onnen yhtyminen. Hän oli kenties tuntenut noina lyhyinä vuosina kaiken sen, mitä me muut tunnemme pitkän elämän kestäessä,

nauttinut ja uneksinut, antanut paraan osan itsestään, loistanut kuin kesäinen aurinko, ilahduttanut kaikkia, jotka häntä ympäröivät, herättänyt unelmia onnesta ja kauneudesta ympäristössään, ja kun hänellä ei enää ollut mitään antamista, oli hän henkisesti kuollut. Ja silloin oli hän joutunut Sandra neidin veljen, hurjan majurin, käsiin, joka tuli syysmyrskyksi hänen elämäänsä. Niin, me Segerbergit olemme nyt kerran ankaraa ja itsekästä sukua, sanoi hän itsekseen, ja tuosta itsetunnustuksesta pehmeni hänen mielensä. Niin, menipä hän niinkin kauas, jotta myönsi, että, jos Adèle Olbers, tuo rikas, kaunis ja pohjaltaan hyväsydäminen Adèle Olbers olisi joutunut toisiin olosuhteisiin, jos tuo loistava jalokivi olisi saanut toisellaisen kehyksen ... silloin olisi hän ehkä ... mutta voi, kaikki tuo oli nyt myöhäistä, ei mitään voitu tehdä sen hyväksi, korkeintaan voisi hän mennä kuolevan luokse ja puhua hänelle tuosta, pyytää häneltä anteeksi kaikki se kovuus, jota hän niin usein oli osoittanut hänelle. Ja hän nousi hitaasti ylös, niisti kynttilän, asetti sen syrjään, meni epätietoisena ovea kohden, pysähtyi käsi lukossa. Menisikö hän, vai eikö menisi? Toiselta puolelta ei se merkinnyt mitään, toiselta taas oli nyt kerran sellainen tapa – sehän kuului suorastaan hyvään käytökseen – kun on köyhä, täytyy kaikissa tapauksissa noudattaa käytännössä olevia tapoja, ja neiti Segerberg työnsi päättävästi oven auki, hän tahtoi, hänen tulisi tunnustaa, että Segerbergit olivat jäykkää sukua, etemmäksi, omaa kovasydämisyyttään myöntymään ei hän luullut tarvitsevänsä mennä.

Hiljaa meni hän köyhän näköisen vuoteen luo, jossa majurin rouva

Segerberg makasi.

"Adèle," sanoi hän hiljaa, eikä Maria, sillä sairas tahtoi, että häntä kutsuttiin sillä nimellä, joka hänellä oli nuoruudessa ollut ... "Adèle, minä tahdon pyytää sinulta, pyytää sinulta – voitko sinä kuunnella minua, Adèle?"

Mutta Adèle ei kuullut enää. Adèle oli kuollut. Hän makasi kuolleena sängyssään, todellisessa köyhän sängyssä, sellaisessa, joka alkuaan on tehty miljoonan omistajalle, mutta sitten joutunut köyhäinhuoneeseen. Hän oli kuollut sopimattomaan aikaan, ennenkuin hän oli ehtinyt nähdä Sandra Segerbergin voittoa itsestään, kuulla hänen synnintunnustustaan. Nyt makasi hän tuossa, tuo kerran niin uhkea nainen, pienenä ja kutistuneena – niin pienenä, että vanha neiti Segerberg kummastuneena kysyi itseltään, milloin tuo muutos oli tapahtunut. Koko tuosta kauneudesta, joka kerran oli hurmannut hänen nuoruutensa aikuiset, ei ollut enää mitään jälellä, ei edes tuon muinoin niin kaunismuotoisen pään haamuakaan, sekin oli kohtalon kovien iskujen alla kutistunut ja muuttunut.

Liikutettuna lähti neiti Segerberg pois huoneesta ja istui jälleen vanhanaikuiselle sohvalle odottamaan, nyt oli toinen lähtenyt, mennyt tuntemattomaan maahan, toinen voi tulla milloin tahansa. Siinä istui hän tunnin toisensa jälkeen ja vartioitsi ruumista. Tuli paloi heikosti ja savuten, tähdet alkoivat vaaleta taivaalla, ja pakkanen, ensimmäinen talvipakkanen paukkui nurkissa, kun hän vihdoinkin nousi ylös mennäkseen huoneeseensa.

Sandra neiti oli odottanut neljä päivää turhaan. Tuon kaikkinielevän turhan odotuksen jännitys oli hänestä, joka ei ollut tottunut sellaisiin mielenliikutuksiin, niin sietämätöntä, että koko hänen olemuksensa nousi jonkullaiseen luontoperäiseen kapinaan tuolla tavalla kärsiessä kiittämättömän tai ainakin säädyttömän herran ja veljenpojan tähden. Hautaus oli toimitettu, nyt kulki hän ja piti huolta kuolleen jälkeensä jättäneestä vähäisestä omaisuudesta ja ajatteli katkeruudella Karl Aleksanderia, hän ei ollut tyhjän takia hurjan majurin sisar, "kun hän saapuu, niin kyllä minä läksytän hänet," tuumi hän itsekseen, samalla repien kärsimättömyyden ja vihan puuskassa pieniksi palasiksi hänen viimeisen kirjeensä.

Noin pari päivää hautauksen jälkeen istuu hän taas ompeluksineen vanhalla paikallaan sohvassa, yhden ainoan pöydällä palavan talikynttilän valossa, hänen vieressään makaa vanha harmajan kirjava kissa, joka monet vuodet on ollut hänen hupitoverinaan, silloin kuulee hän äkkiä, että joku ajaa kovaksi jäätyneeseen pihaan. Nyt pysähtyy ajoneuvot, nyt tuolla ulkona raplataan ovea, se on monet vuodet ollut epäkunnossa, kuuluu ääniä eteisestä. Hän nousee ylös, nojaa puristuneella kädellään pöytään ja odottaa. Kissa istuu sohvalla ja aavistaa vieraiden tuloa. Sisään astuu pitkä, komea mies upseerin puvussa.

"Hyvää iltaa", sanoo Karl Aleksander, sillä hän se on, ja katselee melkein hämmästyneenä ympärilleen matalassa, hämärässä huoneessa.

"Sinä tulet myöhään, Karl Aleksander", vastaa täti luonnottoman kovalla ja tyyllä äänellä.

Karl Aleksander riisuu ääneti päällysvaatteensa, lähenee tätiään tervehtiäkseen häntä. Tämä silmäilee häntä, tuntee vähitellen jälleen nuo kauniit kasvopiirteet, hänen vihansa, hänen katkeruutensa, hänen levottomuutensa haihtuvat, hän on unohtanut kaiken, mitä on aikonut sanoa hänelle, kaiken, mitä hän on valmiiksi miettinyt. Sandra Segerberg, tuo tyy vanha neiti, jonka kukaan ei vielä ole nähnyt kadottavan rohkeuttaan, hän kiertää kätensä nuoren miehen kaulaan ja purskahtaa itkuun.

"Jumalani, kuinka yhdennäköinen sinä olet kauniin äitisi kanssa," ovat ainoat sanat, jotka hän nyhkytyksien välissä saa suustaan pitkään aikaan. Kissa hyppää alas sohvalta, köyristää selkensä ja hankaa itseään Karl Aleksanderin korkeaa saapasta vastaan.

Täti ja veljenpoika istuvat sohvalle, lamppu tuodaan sisään, ja vihdoinkin sanoo Karl Aleksander syvästi liikutettuna: "Minä tiedän, että äiti on kuollut, kaksi päivää olen minä odottanut Haksalan lauttauspaikalla, syystulvat ja jäät olivat vieneet muassaan lautan. Siellä vanhan lauttamiehen luona, joka heti tunti minut, kuulin minä äidin kuolemasta ja hautauksesta."

Nyt vasta huomaa täti, kuinka kehnosti hän puhuu äidinkieltään, ja arvaa heti, minkälainen sisäinen, minkälainen henkinen muutos hänessä noina kymmenenä vuotena oli tapahtunut. Hän huomasi sen surulla, sillä hänessä oli elävä ja lämmin tunto, tunto, jota ei vuosien paino, eikä elämän pienet jokapäiväiset huolet olleet voineet tukehduttaa eikä jäähdyttää. Häneen voitiin täydellisesti ja syystäkin sovittaa sanat, "jos loistoon meitä saatettais vaikk' kultapilviin, ois tähän köyhään kotihin halumme kuitenkin." Kun hän sen tähden oli muistellut kuollutta kälyään sen verran, kuin oli tarpeellista, alkoi hän Karl Aleksanderille selittää hänen velvollisuuksiaan tätä maata kohtaan, joka oli nähnyt hänen syntyvän, joka oli hankkinut hänelle niin kalliskustannuksisen kasvatuksen ulkomaalla. Hänen tulisi, niin vaati hän, hakea Suomen kaartiin, sillä siinä olivat Segerbergit, vanha porvarillinen upseerisuku, palvelleet useiden sukupolvien kuluessa. Vieläpä oli yksi heistä ollut Suomen kaartissa Kustaa IV: nenkin aikana. Täällä ylenisi hän, täällä olisi hänen äidinsukunsa, siitä suvusta ei nyt sen enempää, vaikka se aina oli ollut rikas. Täällä Suomessa menisi hän naimisiin. Niin oli hänen isänsäkin tehnyt ennen häntä. Ne vuodet, jotka hän oli palvellut Virossa ja Liivinmaalla, eivät olleet monet, suomalainen majuri hän oli.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.